

УДК 330.322

Наталія В. Геселева, Тетяна І. Гнідковська
Київський національний університет технологій та дизайну
АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

У статті висвітлено основні аспекти інвестиційної діяльності в Україні, досліджено сучасний стан інвестиційного середовища та проблеми інвестиційного клімату в Україні. Запропоновано шляхи активізації інвестиційної діяльності в Україні, що сприятимуть досягненню економічної стабілізації та розвитку економіки. Надано пропозиції щодо удосконалення правової та організаційної бази покращення інвестиційного клімату України.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційний клімат, розвиток, економіка, інвестиційна діяльність, інвестор, інвестиційний ринок, інвестиційні показники.*

Наталья В. Геселева, Татьяна И. Гнедковская
Киевский национальный университет технологий и дизайна
АНАЛИЗ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СРЕДЫ В УКРАИНЕ

В статье освещены основные аспекты инвестиционной деятельности в Украине, исследованы современное состояние инвестиционной среды и проблемы инвестиционного климата в Украине. Предложены пути активизации инвестиционной деятельности в Украине, способствующие достижению экономической стабилизации и развития экономики. Даны предложения по совершенствованию правовой и организационной базы улучшения инвестиционного климата Украины.

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционный климат, развитие, экономика, инвестиционная деятельность, инвестор, инвестиционный рынок, инвестиционные показатели.*

Nataliya V. Geseleva, Tatiana I. Hnidkovska
Kyiv National University of Technologies and Design
THE ANALYSIS OF INVESTMENT ENVIRONMENT IN UKRAINE

The article considers the basic aspects of investment activities in Ukraine along with presenting a research on the current state and problems in the investment environment and investment climate in Ukraine. The ways to enhance the investment activities in Ukraine contributing to achieving economic stabilization and further economic development are offered. The proposals to improve the legal and organizational framework for encouraging the investment climate in Ukraine are provided.

Keywords: *investment, investment climate, development, economy, investment activities, investor, investment market, investment indicators.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Успішне реформування економіки України в нових умовах господарювання вимагає широкомасштабних трансформаційних процесів у всіх сферах суспільного життя. Спрямовані на економічне зростання України суттєві структурно-технологічні зрушення передбачають потужне фінансове забезпечення. Інвестиційна діяльність є запорукою ефективної економічної діяльності в країні, оскільки заходи з боку держави, спрямовані на економічне зростання, потребують потужного фінансового забезпечення. Питання про місце і роль України у світовому ринку інвестицій має першочергове й визначальне значення у подальшому зростанні національної економіки, для чого важливо визначити рівень, умови, форми і способи інтеграції країни у світове господарство й міжнародний ринок капіталу.

Тому для ефективного залучення інвестицій у пріоритетні сфери та напрями соціально-економічного розвитку країни необхідною є скоординована та науково-обґрунтована економічна політика активізації інвестиційної діяльності та формування сприятливого інвестиційного клімату, відповідно до перспектив структурної трансформації економіки й довгострокової стратегії розвитку держави на інноваційній основі.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Проблеми інвестування в Україні висвітлено в працях багатьох вітчизняних вчених-економістів, серед яких: Л.М. Борщ [1], В.Ф. Мартиненко [8], А.С. Музиченко [10], А.А. Пересада [14], В.Г. Федоренко [15], що висвітлили у своїх працях аспекти формування інвестиційного ринку та теоретичні засади інвестиційної діяльності.

Питанням формування ефективної стратегії залучення інвестицій в економіку України іполіпшення її інвестиційного клімату присвячено, зокрема, праці А.П. Гайдуцького [2] та Б.В. Губського [5].

Невирішені частини дослідження. Не зважаючи на велику кількість робіт, присвячених дослідженню інвестиційного середовища та вивченню інвестиційної діяльності, в сучасних складних соціально-політичних умовах в Україні потребує подальшого дослідження проблема активізації інвестиційної діяльності та покращення інвестиційного клімату як запоруки економічної стабілізації та розвитку економіки України.

Метою дослідження є визначення та наукове обґрунтування економічної сутності інвестиційного процесу, удосконалення системи понять, які використовуються в інвестиційній діяльності та дослідження впливу інвестиційних процесів на ступінь економічного розвитку країни, а також розробка шляхів активізації інвестиційної діяльності в Україні та покращення інвестиційного клімату.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Термін «інвестиції» може бути визначений як вкладення капіталу в різних формах з метою подальшого його збільшення. При цьому прибуток від інвестицій повинен компенсувати інвесторові відмову від використання коштів в поточному періоді, винагороджуючи його за ризик і відшкодовуючи втрати від інфляції. Інвестиції як економічна категорія виконують низку найважливіших функцій, без яких неможливий поступальний розвиток економіки будь-якої держави. Визначальним джерелом нової якості економічного росту є інноваційні інвестиції, що втілені в новий технологічний уклад і обумовлюють конкурентоздатність економіки [6]. Інвестиції, будучи найважливішою економічною категорією, відіграють вагому роль як на макро-, так і на мікрорівні, в першу чергу для простого і розширеного відтворення, структурних перетворень, максимізації прибутків і на цій основі вирішення багатьох соціальних проблем [13].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.

Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів);
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);

- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності [6].

Вказані цінності та майнові права складають об'єкти інвестиційної діяльності. В законодавчому визначенні даного поняття враховано динамізм інвестицій, який розкривається через їх взаємозв'язок, процес перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення.

Інвестиційною діяльністю відповідно до вищезазначеного Закону України є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Інвестиційна діяльність здійснюється на основі:

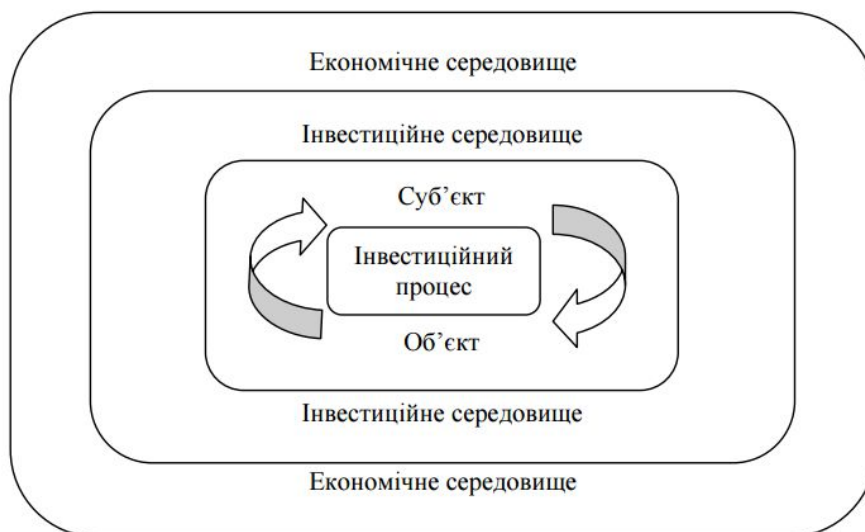
- інвестування, здійснюваного громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;
- державного інвестування здійснюваного органами державної влади за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами і установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- інвестування, здійснюваного органами місцевого самоврядування;
- іноземного інвестування, здійснюваного іноземними громадянами, юридичними особами та державами;
- спільного інвестування, здійснюваного громадянами та юридичними особами України, іноземних держав.

Інвестиційна діяльність забезпечується шляхом реалізації інвестиційних проектів і проведення операцій з корпоративними правами та іншими видами майнових та інтелектуальних цінностей.

До основних суб'єктів інвестиційного процесу належать: держава, населення, підприємства, банківські установи та інші фінансові інститути, а також іноземні інвестори, що зацікавлені у вкладенні коштів в національні проекти. Інвестиційна діяльність – це такий процес організації інвестування, який відповідає потребам реально існуючих в країні умов господарювання та має на меті досягнення максимального ефекту. Таке визначення, на нашу думку, найбільш ширше розкриває дане поняття, оскільки інвестиційна діяльність, що підпорядковується певній інвестиційній стратегії економіки або ж окремої галузі, повинна передбачати перш за все доцільність спрямування інвестиційних ресурсів на основі чіткого розрахунку вигод від її здійснення. На макрорівні інвестиційний процес являється результатом інвестиційної діяльності окремих суб'єктів, що призводить до змін інвестиційного середовища в напрямку досягнення бажаного рівня економічного розвитку. Основною метою інвестування як цілісного процесу є досягнення максимальної економічної вигоди для суб'єкта інвестування і для суспільства в цілому. Як зазначалося вище, дослідження інвестиційного процесу як цілісної економічної системи можливе через відображення її складових елементів (суб'єкта, об'єкта інвестування), взаємодії між ними (інвестування з метою отримання інвестиційних вигод) і середовища, в якому ці елементи взаємодіють (інвестиційного середовища) (рис. 1).

Інвестиції повинні стати основним акумулятором позитивних зрушень в економіці. При плануванні та регулюванні інвестиційної діяльності доцільно провести аналіз сучасного стану, який склався, виявити найбільш проблемні зони та кризові моменти, а також діагностувати причини, що призвели до такої ситуації. При такому аналізі важливо переходити від різностороннього аналізу стану за окремими напрямками інвестиційної політики до комплексного взаємопов'язаного аналізу інвестиційної діяльності в країні в цілому. З цієї точки зору проблеми активізації інвестиційної діяльності та аналіз

інвестиційної ситуації в країні є актуальним питанням для дослідження. У сучасній літературі поняття «інвестиції» є одним із найчастіше вживаних, що відображає динаміку процесів, пов'язаних із переміщенням фінансових ресурсів на внутрішніх і зовнішніх ринках.

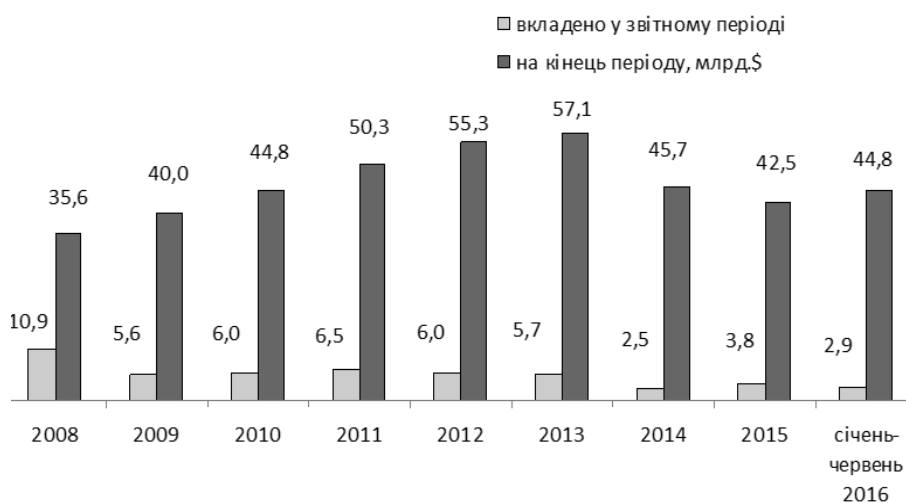

Джерело: [9].

Рис. 1. Інвестиційний процес в системі економічних відносин

За даними Державної служби статистики України у січні-червні 2016 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2859,1 млн дол. США та вилучено 330,1 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), у січні-червні 2015 року – 1042,4 млн дол. США та 351,3 млн дол. США відповідно [11; 12].

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 01.07.2016 року становив 44790,7 млн дол. США (рис. 2). Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. На підприємствах промисловості зосереджено 29,6% загального обсягу прямих інвестицій в Україну, в установах фінансової та страхової діяльності – 29,4%.

Джерело: [11; 12].

Рис. 2. Обсяг прямих інвестицій, млрд. доларів США

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 83,5% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 11091,7 млн дол. США, Нідерланди – 5769,0 млн дол. США, Німеччина – 5447,4 млн дол. США, Російська Федерація – 4740,4 млн дол. США, Австрія – 2629,8 млн дол. США, Велика Британія – 1969,0 млн дол. США, Віргінські Острови (Брит.) – 1719,5 млн дол. США, Франція – 1526,0 млн дол. США, Швейцарія – 1476,5 млн дол. США та Італія – 964,9 млн дол. США.

До десяти регіонів: Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Київської, Луганської, Львівської, Одеської, Запорізької, Полтавської, Івано-Франківської областей та до м. Київ надійшло найбільше всього інвестицій – 94,1% всіх залучених прямих іноземних інвестицій. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їх розвитку.

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у січні-червні 2016 р. складають 119,8 млрд грн [12]. Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у січні-червні 2016 р. залишаються: промисловість – 33,4%, будівництво – 13,7%, сільське, лісове та рибне господарство – 14,5%, інформація та телекомунікації – 4,8%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 10,0%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6,8%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 2,3%.

Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні. У рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2015 рік, опублікованому компанією BDO, Україна за рік піднялася на 20 позицій. Україна в рейтингу розташовується на 89 місці і входить до переліку країн, що показали найкраще зростання за рік, нарівні з Білоруссю і Латвією. У 2014 р. наша країна займала 109 місце. У рейтингу легкості ведення бізнесу, що його укладає Світовий банк, Україна посіла 83 місце і покращила свої позиції на 4 пункти порівняно з минулим роком.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено, а саме:

1. На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

Також, здійснюються кроки, що сприятимуть стабільному розвитку економіки України та активізації інвестиційної діяльності, а саме, здійснюється робота за наступними напрямками захисту прав інвесторів та розвитку державно-приватного партнерства, а саме: створено більш ефективні механізми для співробітництва між державою і територіальними громадами та приватними партнерами в рамках державно-приватного партнерства, впроваджено міжнародну практику підготовки проектів державно-приватного партнерства в частині визначення механізмів справедливого розподілу ризиків між державним та приватним партнерами тощо.

Інвестиційний процес володіє всіма ознаками системи: у ній завжди присутній суб'єкт (інвестор); об'єкт (об'єкт інвестицій); зв'язок між ними (інвестування з метою отримання інвестиційного доходу); середовище, в якому вони існують (інвестиційне середовище) [7]. При цьому зв'язок виступає системоутворюючим чинником, оскільки об'єднує решту всіх елементів в одне ціле.

Таким чином, слід зазначити, що особливим учасником інвестиційних процесів виступає держава. Вона на цьому терені виконує дві найважливіші функції в національній економіці. Перша функція держави – це функція арбітра, що задає «правила гри» і контролює (або не контролюючого) їх виконання. Друга, не менш важлива роль держави в інвестиційних процесах – це її участь як інвестора, тобто фактично гравця. Визначення напрямів інвестиційної політики держави здійснюється шляхом оцінювання інвестиційної привабливості видів економічної діяльності [5]. В українських умовах інституційними пріоритетами держави як суб'єкта інвестиційних процесів можуть бути: традиційний кредит довіри населення державі в порівнянні з приватними інвесторами, у тому числі і іноземними; володіння державою свідомо більшою інформацією про пріоритети макроекономічного розвитку національної економіки в порівнянні з рядовими інвесторами; можливості держави привертати для інвестицій державні кошти; здатність держави до прямого і непрямого впливу на інвестиційну діяльність всіх суб'єктів інвестиційних процесів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інвестиції – це запорука зростання економічного розвитку будь-якої країни, тому заходи щодо активізації інвестиційних процесів, які є найголовнішою складовою національної економіки, повинні проводитися на всіх рівнях суспільного життя. Тільки узгоджені та взаємодоповнюючі дії зможуть привести до підвищення рівня активності інвестиційної діяльності нашої держави. Визначальним чинником у забезпеченні ефективного здійснення інвестиційної діяльності в державі є: забезпечення справедливого судочинства в Україні; реалізація права власності шляхом забезпечення реєстрації майнових прав; спрощення роботи банківської системи України в частині отримання інвестором інвестиційної винагороди.

Усвідомлення нагальності і важливості зазначених питань, а також визначення перспективних напрямків й об'єктів інвестування, які відповідали б державним інтересам і буде сприятимуть досягненню економічної стабілізації та розвитку України.

References

Література

1. Borshch, L.M. (2002). Investytsii v Ukraini: stan, problemy i perspektyvy [Investments in Ukraine: state, problems and prospects]. Kyiv: Znannia, KOO. 318 p. [in Ukrainian].
2. Haidutskyi, A.P. (2004). Metodolohichni aspekty investytsiinoi pryvablyvosti ekonomiky [Methodological aspects of the investment attractiveness of the economy]. Rehionalna ekonomika – Regional economy, 4: 81–86 [in Ukrainian].
3. Heseleva, N.V., Redko, M.V. (2013). Vyznachennia napriamiv investytsiinoi polityky derzhavy shliakhom otsiniuvannia investytsiinoi pryvablyvosti vydiv ekonomichnoi diialnosti [Determination of directions of investment policy of the state by estimating the investment attractiveness of economic activities]. Formuvannia rynkovykh vidnosyn
11. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Борщ Л.М. – К.: Знання, КОО, 2002. – 318 с.
12. Гайдуцький А.П. Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки / А.П. Гайдуцький // Регіональна економіка – Regional economy. – 2004. – № 4. – С. 81–86.
13. Геселева Н.В. Визначення напрямів інвестиційної політики держави шляхом оцінювання інвестиційної привабливості видів економічної діяльності / Н.В. Геселева, М.В. Редько // Формування ринкових відносин в Україні (Київ) – Formation

- v Ukraini (Kyiv) – Formation of market relations in Ukraine, 10(149): 68–72 [in Ukrainian].
4. Heseleva, N.V. (2008). Innovatsiini investytsii – osnova formuvannia novykh tekhnolohichnykh ukkladiv [Innovative investments are the basis for the formation of new technological developments]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu tekhnolohii ta dizainu* – Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design, 5(43): 122–127 [in Ukrainian].
5. Hubsnyi, B.V. (1998). Investytsiini protsesy v hlobalnomu seredovyschi [Investment processes in the global environment]. Kyiv: Naukova dumka. 391 p. [in Ukrainian].
6. Pro investytsiinu diialnist: Zakon Ukrainy [About investment activity: Law of Ukraine], 18 September, 1991 No 1560-XII. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy – The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. *Zakonodavstvo Ukrainy* – Legislation of Ukraine. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> [in Ukrainian].
7. Levchynskiy, D.L. (2011). Sut ta ekonomichna pryroda investytsii i investytsiinoho protsesu [The essence and economic nature of investment and investment process]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky* – Mechanism of regulation of the economy, 2: 131–139 [in Ukrainian].
8. Martynenko, V.F. (2003). Pryroda investytsiinoho protsesu v transformatsiinii ekonomitsi [The nature of the investment process in the transformational economy]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia* – Bulletin of the National Academy of Public Administration, 3: 234–241 [in Ukrainian].
9. Moskal, I.I. (2013). Investytsiinyi protses v Ukraini yak vyznachalny chynnyk ekonomichnoho rozvytku [Investment process in Ukraine as a determinant of economic development]. *Nauka y ekonomika* – Science and Economics, 4(2): 299–303 [in Ukrainian].
10. Muzychenko, A.S. (2005). Investytsiina diialnist v Ukraini: navch. posibnyk dlia stud. vyshchych navch. zakl. [Investment activity in Ukraine: manual]. Kyiv: Kondor. 406 p. [in Ukrainian].
11. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
12. Ofitsiinyi sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy [Official site of the Ministry of market relations in Ukraine. – 2013. – № 10(149). – С. 68–72.
14. Геселева Н.В. Інноваційні інвестиції – основа формування нових технологічних укладів / Н.В. Геселева // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну – Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design. – 2008. – № 5(43). – С. 122–127.
15. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б.В. Губський. – К.: Наукова думка, 1998. – 391 с.
16. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII: [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
17. Левчинський Д.Л. Суть та економічна природа інвестицій і інвестиційного процесу / Д.Л. Левчинський // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 2. – С. 131–139.
18. Мартиненко В.Ф. Природа інвестиційного процесу в трансформаційній економіці / В.Ф. Мартиненко // Вісник Національної академії державного управління. – 2003. – № 3. – С. 234–241.
19. Москаль І.І. Інвестиційний процес в Україні як визначальний чинник економічного розвитку / І.І. Москаль // Наука й економіка. – 2013. – Вип. 4(2). – С. 299–303.
20. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / А.С. Музиченко. – К.: Кондор, 2005. – 406 с.
21. Офіційний сайт Державної служби статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
22. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі

- of Economic Development and Trade of Ukraine]. Retrieved from: www.me.gov.ua [in Ukrainian].
13. Papp, V.V., Boshota, N.V. (2013). Rol investytsiinykh protsesiv u sotsialno-ekonomichnomu rozvytku krainy [The role of investment processes in the socio-economic development of the country]. Retrieved from: <http://ecj.oa.edu.ua/articles/2013/n23/16.pdf> [in Ukrainian].
14. Peresada, A.A. (2002). Upravlinnia investytsiinym protsesom [Investment process management]. Kyiv: Libra. 472 p. [in Ukrainian].
15. Fedorenko, V.H. (2002). Investoznavstvo: pidruchnyk [Investing: a textbook]. 2nd ed. Kyiv: MAUP. 408 p. [in Ukrainian].
- України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua.
23. Папп В.В. Роль інвестиційних процесів у соціально-економічному розвитку країни: [Електронний ресурс] / В.В. Папп, Н.В. Бошота – Режим доступу: <http://ecj.oa.edu.ua/articles/2013/n23/16.pdf>.
24. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
25. Федоренко В.Г. Інвестознавство: підручник / В.Г. Федоренко. – 2-е вид. – К.: МАУП, 2002. – 408 с.